

BÖLÜM II

VAZGEÇEBİLME SANATI

Edebiyat bölümüne gidiyorum. Üzerinde çalıştığım bir kitap hakkında bir öğretim üyesi dostumun görüşlerini almak istiyorum. Ta üniversiteden arkadaşım, ben felsefe okurken o da İngiliz dili ve edebiyatı okuyordu. İkimiz de aynı yıl mezun olmuştuk. Bir süre editörlük yaptıktan sonra o da üniversiteye döndü. Odasının açık kapısından içeri baktım, masasına yığıldığı bir sürü kitap yüzünden önce göremedim onu ama o beni fark etti. Kahvelerimizi içerken biraz hasbihâl ettik. Aramızda sohbet ederken, M. K. Perker'in "Çorbacıda Bitsin Bütün Sabahlar" başlıklı o harika çizgi tefrikasındaki o iki eski arkadaş gibi konuşmaya çalışırız bazen.

— Evet azizim, neydi bakalım sebep-i ziyaretin?

— Mîrim, telefonda arz ettiğim üzere, yeni bir layiha üzerinde iştiğal ediyorum fakat müşkülâtım var, yardımlarınızı reca edeceğim.

— Heh, heh. Reca ederim, memnuniyetle. Yeter ki abesle iştiğal etmeyiniz. Yeni bir kitap mıdır bu?

— Bakalım. Bazı kavram ve temaları düzyazı yerine diyaloglar vasıtasıyla açıklamak istiyorum.

— Platon gibi yani. Sokratik diyaloglar oluşturmak istiyorsun sanırım.

— Hayır, öyle değil. Sokratik diyaloglarda olduğu gibi birisini karşıma alıp onun kimi argümanlarını çürütmek istemiyorum. Sadece, iki kişinin bazı temaları ele alıp onun üzerine sohbet eder gibi konuşmasını istiyorum.

— Bu kişilerden biri sen mi olacaksın?

— Evet.

— Bu durumda didaktik bir üslup hâkim olacaktır metne.

— Öyle olmasın istiyorum ama bundan kaçınmak da zor olacak sanırım.

— Bazı yerlerde gerekli olacaktır.

— Diyalog kelimesinin etimolojisi nedir?

— Gelenek, “diyalog” kelimesini karakterler arası konuşma olarak tanımlar. Ancak bu kelimenin etimolojisi, Yunanca iki terime dayanır: Bu terimler, “aracılığıyla” anlamına gelen “dia” ile “konuşma” anlamına gelen “legein”dir. Bu iki terim, “konuşma aracılığıyla” anlamına gelen *dialogue/dialog* kelimesini meydana getirir. İkili konuşma veya karşılıklı konuşma için doğru terim aslında “dialog” değil, “duolog” olmalıdır.

— Bir edebiyatçı olarak diyalog formu hakkında ne düşünüyorsunuz?

— Okumaktan hoşlanırım ama yazarken pek kullanmam. Ama diyalogların önemli bazı meziyetleri vardır.

— Nasıl meziyetler?

— Bunu bırakayım bir başkası, Robert McKee anlatsın. McKee'nin “Diyalog” başlıklı çok güzel bir çalışması var. İzinle oradan bir pasaj okumak istiyorum. Kitap senin hemen arkanda, ikinci rafın en başında, rica etsem uzatır mısınız?

— Tabii ki... Şu kitap galiba?

— Teşekkür ederim. Hangi sayfadaydı o pasaj? ... Şimdi bulurum ... Evet, okuyorum.

Anlamalı diyalog, okur veya izleyicilerin, karakterin saklı duygu ve düşüncelerini algılamasını sağlayan yarı saydam bir yüzeydir. Dramatize edilmiş diyalog, dile getirilmeyen iki alanı, karakterin iç dünyası ile okur veya izleyicinin iç dünyasını buluşturma gücüne sahiptir.

Yazarlar, karakterlerini konuştururlar ancak gündelik hayatın bilindik tekdüzeliği ile değil, diyalog adını verdiğimiz yarı şiir yoluyla yaparlar bunu. Bir yazar, tıpkı bir simyacı gibi, varoluşun metalini hikâyenin altına dönüştürür.

Diyalog, söylenenden söylenmeyene ve söylenemez olana doğru bizi sürükler. Söylenen, karakterin başkalarına söylemeyi seçtiği duygu ve düşüncelerdir; söylenmeyen, karakterin iç sesiyle yalnızca kendisine söylediği duygu ve düşüncelerdir; söylenemez olan ise farkındalığın gerisinde yatan, karakterin kendisine dahi itiraf edemediği bilinçdışı arzu ve dürtülerdir.¹⁴

— Harika bir anlatım. Bu kitabı bir ara alabilir miyim? Benim okumam gereken bir kitap belli ki.

— Hemen alabilirsin kitabı, yararlı olacağına eminim.

— Diyaloglara “yarı şiir” demesi çok hoş.

— Hoşuna gider tabii, şiiri çok seversin sen.

— Şiir sevilmeyen mi dostum? Bence felsefeyle uğraşanlar şiirden mutlaka zevk alırlar.

— Montaigne, felsefeye “sofistike şiir” demiş.

— Sponville’e göreyse felsefe, şiir kere şiirdir: Felsefe=(Şiir)²

— Hangi formu düşünüyorsun kitabında?

— Aslında günümüzde pek de kullanılmayan bir form düşünüyorum. Sadece diyaloglar ve monologlardan oluşan bir metin yazmak istiyorum. Ama bunlar birbirinden ayrılmış olacak.

— Nasıl?

— Metnin esasını diyaloglar oluşturacak, bunların arasında da monologlar bulunacak.

— Monologlar, anlatımlı monolog formunda mı olacak?

— Anlamadım, o ne demek?

— Anlatımlı monolog, bir karakterin düşüncelerinin üçüncü şahsın anlatı diline dönüşümüdür. Ya da şöyle söyleyeyim, bir karakterin üçüncü şahsın söylemi kılığına bürünmüş zihinsel söylemidir.

— Bir örnek verirsen daha iyi anlayacağım.

— Hemen önümdeki kitaptan bir örnek vereyim: “... bütün günahlarını anlatacaktı. İtirafı uzun, çok uzun olacaktı. İşte o zaman herkes onun ne menem bir günahkâr olduğunu anlayacaktı. Varsın bilsinler”